

תנועת הקיבוץ הדתי

כ"ג אייר תש"ע 7.5.10

גיליון מס' 206

פרשת בהר בחוקותי

"והארץ לא תמכר לצמיתות" (ויקרא, כ"ה 23)

מאת יונתן בשיא, מעלה גלבו

אין זה חזון נפרץ במקומותינו, שסוגיה מקראית הופכת לחלק מויכוח עכשווי, לוחט ורלוונטי. קל וחומר פרשנות על מצוות היובל, שאינה נוהגת בימינו, ויש אומרים שלא נהגה מעולם. ובכל זאת, הפרשנות לפסוק שבראש העמוד, אשר במרכזה של פרשת השבוע שלנו, הפכה בשנה האחרונה למרכיב מרכזי בדיונים תנועתיים, בין תנועתיים, שימשה מצע לפסקי הלכה ואף לבג"צ הגיעה.

ומעשה שהיה – כך היה; במסגרת הרפורמה במינהל מקרקעי ישראל, העבירה המדינה תיקון לחוק מקרקעי ישראל, המאפשר העברת קרקע עירונית מחכירה לבעלות. והשאלה שנשאלה היא: האם הדבר מנוגד ל"והארץ לא תמכר לצמיתות".

חליפת מכתבים ערה בשאלת הבעלות על הקרקע בתקופת המקרא, נערכה ביני לבין יניב כרמל, מדריך בתנועת דרור. בין היתר כתבתי לו :

1. לא יכול להיות ספק בכך שמושג החכירה לא קיים במקרא אלא רק בעלות על הקרקע.
2. ראה למשל בירמיהו (ל"ב) "קנה לך את שדי אשר בארץ בנימין", ובהמשך "עוד ייקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת".
3. קרא גם את רות ד' 3: "חלקת השדה אשר לאחינו אלימלך מכרה נעמי" ובהמשך "ויאמר בועז ביום קנותך את השדה...". בקיצור- יש מוכרים ויש קונים, וזו דרכו של עולם.
4. מטרתו של היובל היתה אחת: להשיב לבעלותו של אדם את הקרקע אשר הוא נאלץ למכור בעת שהיה במצוקה. זו מצווה נאצלת. נפלאה. (ואגב- קשה מאד לביצוע, ולכן יש בחז"ל הסוברים שהיא לא בוצעה מעולם).
5. עליך להבין: במצב שבו היובל נוהג, הבעלות על הקרקע מוגבלת, אך רק כאשר היא נמכרת לאחר! שהרי כל עוד היא נמצאת בידי בעל הקרקע, היא שלו. לעולם! (ויקרא כז 24): "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאיתו, לאשר לו אחוזת הארץ".

יניב ענה לי באריכות רבה, וציטט גם מהרצל ומבורוכוב, אך התפלמס עימי גם על פסוקי המקרא. בין היתר כתב :

1. אתה מפנה אותי לספר רות, פרק ד', פס' 3 שם נכתב (ההדגשה שלך): "חלקת השדה אשר לאחינו אלימלך מכרה נעמי". כאן מתאימה השאלה הזכורה לי ממבחני בית הספר – מי אמר למי, ובאיזה הקשר? הלא תדע? בעז, קרוב משפחה רחוק לאלימלך, בעלה של נעמי,

אומר זאת לזה אשר מכונה "הגואל", קרוב משפחה קרוב ממנו לאליםלך, אשר זכות רכישת הקרקע מוקנית לו מתוקף חוקי היובל, ולו נעמי מכרה החלקה. רק משויתר "הגואל" על זכותו, רשאי בעז לרכוש את חלקת השדה המדוברת. אכן – "יש מוכרים ויש קונים, וזו דרכו של עולם" כדברך, אך קנייה ומכירה תחת הגבלות חמורות, הנובעות מאיסור העברת הבעלות לצמיתות אל מחוץ לשבט.

2. אתה כותב: "לא יכול להיות ספק בכך שמושג **החכירה** לא קיים במקרא אלא רק **בעלות** על הקרקע. נכון מאוד! השורש ח.כ.ר מופיע לראשונה בתלמוד. "חכירה" היא מושג מודרני, מהז'רגון המשפטי, שמשמעותו השכרה לטווח ארוך. אך בהחלט ניתן לפרש בעזרת המושג המודרני את המציאות התנ"כית ולגלות כי יש בו נפקות. חלוקת הארץ לנחלות נעשתה על ידי משה, מחוץ לגבולות הארץ המובטחת. עוד בדרכם לארץ המובטחת, ביקש משה להבטיח כי לכל אדם מישראל יהיה בה חלק, ועל כן חילקה לנחלות באופן שיויוני, א-פריורי. בעזרת חוקי היובל ביקש משה להבטיח כי אחת לתקופה תתאזן חלוקת הקרקע על מנת למנוע אגירת קרקעות – על ידי החזרת האדמות שנקנו לאלו שנקנו מהם, או צאצאיהם. "מכירה" המוגבלת בזמן קרויה בימינו "השכרה" או "החכרה".
3. לסיכום, הרשה לי להפנות את תשומת לבך לדברי הרמב"ם, הלכות שמיטה ויובל, פרק י"א, הלכה א': "ארץ ישראל המתחלקת לשבטים – אינה נמכרת לצמיתות. כלומר, הרמב"ם מעמיד ראש לכל את חלוקת הארץ לשבטים – הכלל, הקולקטיב – ומן הקולקטיב מחולקת הארץ לנחלות, ליחידים.
עד כאן – קטע מחליפת המכתבים בינינו.

לדיון הזה יש כמובן השלכות מוסריות, ערכיות וסוציאליות. אך לגופה של הסוגיה המקראית – מה דעתכם? מי צודק?

יונתן בשיא, חבר קיבוץ מעלה גלבו

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של תנועת הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il